

места, одвојене високим планинским стенама од њихова залеђа а са дотичном привредном облашћу нису или никако спојена или су везана само железницом узаног колосека, има сама 15.687 Југословена или 32 од сто становништва према 24.212 Италијана или 49 од сто становништва, а кад се урачуна још и предграђе Сушак које ту улази, Југословени добијају са 27.393 главе према 24.870 Италијана надмоћност, док је цео крај у наоколо обојен чисто југословенски. Тако говори статистика народности, која не показује суве, мртве бројеве, већ топао живот којим струји крв, слику не набацану само онако у великом, већ изведену до сваке цртице и сваке сенке, на којој се не да ништа извртати и тумачити. И Италија се појављује онда као носилац ни мало бољег „права“ на адријанску југословенску област од онога, на које се немачки завојевачки нагон позивао на балтичке покрајине.

Али танки ројеви Италијана на источној обали Сињег Мора, како Југословен назива Јадране, који се из године у годину све већма проређују, нису чак, као некад, ни предстраже какве надмоћније културе. Јер ма да је Аустро-Угарска у културном застоју Југословена, који су били настањени у њеним границама, гледала залог за своју сопствену владавину, и с тога одржавала над њима духовну блокаду најстрашније врсте, која је не само у Истри пуштала да једна трећина подмлатка прирашћује без икакве наставе, ипак се Далмација са 62,8 неписмених мирно може ставити у онај исти ред, као и италијанске покрајине Сардинија и Сицилија које у њихову развоју није кочила страна владавина,